

Platform Duurzame en Solidaire Economie

Expert meeting Een Nieuwe New Deal - 16 oktober 2008

De Nieuwe New Deal.

Het gezichtspunt van een natuurwetenschapper.

Hans Lyklema, Wageningen Universiteit.

1). *Preamble.* Deze notitie is geschreven uitgaande van de veronderstelling dat de goep die nadenkt over de stappen volgende op de Verklaring van Tilburg functioneert als een *denktank*.

--dat wil zeggen dat eerst de grote lijnen van de problematiek zo integraal mogelijk in kaart worden gebracht. Afgeleid daarvan kan lange-termijn politiek worden ontwikkeld van daar uit gezocht naar korte-termijn politieke haalbaarheid.

2). *Urgenties.* Het uitgangspunt is dat gezocht wordt naar methoden om op mondiaal en landelijk niveau (speciaal Nederland en België) de kwaliteit van natuur en milieu te herstellen en de ongelijkheid tussen rijk en arm aan te pakken.

-- Deze twee desiderata zijn gekoppeld maar niet gelijkwaardig. Het probleem van de mondiale afbraak van ecologische voorraden (schoon water, schone lucht, landbouwgrond, mineralen, fossiele brandstoffen,...) is primair en bedreigend voor onze beschaving; dat van de verdeling der materiële welvaart is secundair.

3). *Afbakening.* Om praktische redenen beperken we ons tot Nederland en België. We moeten niet verwachten dat men op wereldniveau op onze uitspraken zit te wachten.

-- Hopelijk kunnen we op het niveau van de Benelux wel wat bereiken, te meer omdat "onze" beweging door grote groepen economen wordt erkend.

4). *Afbakening 2.* De voorgestelde 10 jaar voor het implementeren van de gewenste transitie lijkt me veel te kort.

-- Milieu afbraak en materiële ongelijkheid zijn beide het gevolg van een decennia-lang volgehouden economische cultuur die geen kijk had op de eindigheid van de productiemiddelen. Je kunt zo'n ingewortelde trend niet in tien jaar veranderen. Persoonlijk ben ik al blij als er op regeringsniveau binnen enkele jaren een kentering komt in de bewustwording.

5). *Kwantificering van de milieudruk.* Het is belangrijk dat verschillende meetmethoden (ecologische voetafdruk, DNI) allebei tot (semi-)kwantitatief ongeveer dezelfde conclusie komen, namelijk dat het materiële niveau waarop we in Nederland leven drastisch naar beneden moet (zeg, met een factor 2 of meer) om duurzaamheid te bereiken.

-- We staan dus voor een zeer ingrijpende transitie. De publieke opinie denkt dat kleine aanpassingen voldoende zijn om het milieuprobleem op te lossen. Voorbeeld: rijden in een auto die 10% minder benzine per kilometer verbruikt is een lapmiddel; je moet minstens de helft minder kilometers maken en de helft minder auto's produceren.

6). *De grootste psychologische uitdaging* van het moment is m.i. dat we niet iets moeten *doen* maar iets moeten *laten*. Dat druist in tegen de, op zichzelf natuurlijke, mentaliteit om "ergens wat aan te doen". Het denkkader verschilt daarom principieel van dat van de oudere voorbeelden zoals het Manhattan project of Churchills oorlogsinspanning. Investerings- en productie kunnen nooit het milieu verbeteren, hoogstens kunnen methoden uitgewerkt worden die zuiniger (minder milieubelastend) zijn dan voorheen.

-- Nieuwe woonwijken met "ecologisch verantwoorde" huizen, of "energie-zuinigheids labels" kunnen niet gebouwd worden zonder beslag te leggen op ecologische voorraden (ruimte, energie, schoon water,...enz.). Je zou eigenlijk geen nieuwe woonwijken meer moeten bouwen.

7). *We moeten zorgen dat er geen nieuwe "Altlasten" ontstaan*, d.w.z. dat we geen handelingen verrichten waarvoor de milieubelastingrekening bij onze nakomelingen komt te liggen.

-- Voorbeeld: de CO₂ compensatieregeling van vliegreizen. Als het meteorologisch al zou kunnen, dan nog vereist het Afrikaanse landen vele tientallen jaren bossen in stand te houden, alleen maar ter compensatie van de verwende westerling van de vorige generatie.

8). *Defensieve maatregelen*, zoals dijkverhoging of het afvangen van CO₂ zijn *symptoombestrijdingen*, geen *oplossingen*. Als wij, en de generatie(s) voor ons, collectief op duurzaamheidsniveau hadden geleefd waren die maatregelen niet nodig geweest. We moeten echter niet denken dat defensieve maatregelen de duurzaamheid bevordert.

-- Er moet natuurlijk wel wat aan gedaan worden, maar als tegelijkertijd het materiële welstandsniveau niet drastisch naar beneden gaat moeten in de toekomst steeds meer en steeds vaker zulke symptoombestrijdingsmaatregelen genomen worden. Vaak impliceert dat het creëren van nieuwe Altlasten.

9). *Rekeneenheden-1.* We zijn eraan gewend waarden van goederen en diensten monetair uit te drukken, bijv. in dollars of euro's. Deze gewoonte is zelfs zover gegaan dat pogingen zijn gedaan om ook de waarde van ecologische voorraden in geld uit te drukken. Dit is de omgekeerde wereld die helaas de helderheid van denken vertroebelt. In

feite zijn ecologische voorraden veel waardevoller dan euros; ze vertonen geen inflatie.

-- Automatisch ontstaat de behoefte aan een internationaal erkende rekeneenheid. De *ecologische voetafdruk* (EV) lijkt een eerste poging, zie punt 9.

10). *Rekeneenheden-2*. De huidige EV is niet onomstreden. De centrale vraag is wat erin moet en hoe je dat omrekent. Nog op te lossen vragen zijn o.a. of je een aparte waterafdruk moet maken en hoe je de CO₂ absorptie door bossen verdisconteert. Sociale vragen horen er in elk geval *niet* in thuis; van de drie p's (planet, people, profit) hoort alleen de eerste erin. Pas als de eerste p veiliggesteld is kan men nadenken over de andere twee p's. Ik zou zeer ingenomen zijn indien op regeringsniveau besloten zou worden tot de installatie van een groep dekundigen die dit serieus uitwerkt.

- Idealiter zou het aantal indicatoren zo klein mogelijk gehouden moeten worden. Hieronder neem ik terwille van de discussie aan dat het gaat lukken tot zo'n alomvattende rekeneenheid te komen; ik noem hem voor het gemak AEV.

11). *Werken met AEV's in plaats van euros* heeft talrijke voordelen. Het meest markante is dat op deze basis persoonsgebonden AEV budgetten kunnen worden vastgesteld en dat de prijs van goederen en diensten in AEV's kunnen worden uitgedrukt. Iedereen die naar een winkel gaat ziet meteen hoe "duur" zijn aankoop is, niet monetair, maar ecologisch.

-- De primaire bedoeling is natuurlijk bewustwording, maar het uiteindelijke doel moet zijn te komen tot een distributie van goederen en diensten op AEV basis.

12). *Arm en rijk*. Ik beperk me weer tot de Benelux. De trend is dat rijke mensen meer milieubelasting creëren dan arme: niet alleen door grotere huizen, maar ook door tweede woningen, boten en ecologisch duurdere leefstijlen. Als je een distributie doorvoert op AEV basis verdwijnt het verschil tussen rijk en arm. Iemand die zuinig is op zijn AEV's is rijk.

13). *Bevolkingsproblematiek*. In de Verklaring van Tilburg stond geen concreet voorstel over vermindering van de bevolkingsdichtheid. Dit probleem kan echter niet worden ontkend. Als een land internationaal een AEV budget heeft dat correspondeert met mondiale duurzaamheid dan kan dat land dat besteden door het produkt van bevolkingsaantal en AEV per persoon (lees: leefstijl) daarop af te stemmen (voor de Benelux betekent dat dus: het produkt ongeveer een factor twee naar beneden).

-- Persoonlijk geloof ik dat groei zo ingebakken zit in de menselijke cultuur dat het streven naar bevolkingsafname relatief makkelijker te realiseren is.

SAMENVATTING. De problemen zijn in de eerste plaats niet van economische maar van sociaal-politieke aard. De belangrijkste sociale

stap is bewustwording, de belangrijkste politieke is het creëren van een orgaan (raad, commissie,...) dat tot taak krijgt tot een AEV (of equivalent daarvan) te komen.

Augustus 2008.